

KÄRNENERGI

Den kärnkraft som för närvarande produceras frigörs genom en process som heter kärnklyvning, som innebär att atomer klyvs med hjälp av uran för att frigöra energi. Kärnenergi är ett koldioxidsnålt alternativ till fossila bränslen som utgör en mycket viktig del av energimixen för 14 av de 28 EU-medlemsstaterna och svarar för nästan 30 procent av den el som produceras i EU. Efter kärnkraftskatastroferna i Tjernobyli 1986 och i Fukushima i Japan 2011 har emellertid kärnenergin blivit mycket kontroversiell. Tysklands beslut att frångå kärnkraft senast 2020, tillsammans med att två belgiska reaktorer tillfälligt tagits ur drift sedan man upptäckt sprickor i reaktorkärnen, har skapat ett ökat tryck på att kärnkraften ska avskaffas i Europa. Även om det är medlemsstaterna som väljer hurvida de vill ha med kärnenergi i sin energimix eller inte strävar man i EU:s lagstiftning efter att höja säkerhetsnormerna för kärnkraftverk och se till att kärnavfall deponeras och hanteras på ett säkert sätt.

RÄTTSLIG GRUND

Fördraget om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen (Euratomfördraget), artiklarna 40–52 (investeringar, gemensamma företag och försörjning) och artiklarna 92–99 (den gemensamma marknaden på kärnenergiområdet).

MÅL

I sin strävan att hantera den allmänna bristen på "konventionell" energi på 1950-talet såg de sex grundarstaterna kärnenergin som ett sätt att bli självförsörjande med energi. Eftersom enskilda länder inte på egen hand kunde stå för kostnaderna för att investera i kärnenergi gick grundarstaterna samman för att skapa Europeiska atomenergigemenskapen. De allmänna målen för Euratomfördraget är att bidra till att utforma och utveckla Europas kärnenergiindustrier, så att alla medlemsstater kan dra nytta av atomenergins utveckling, samt att garantera försörjningstryggheten. Samtidigt garanterar fördraget höga säkerhetsnormer för allmänheten och förhindrar att kärnmaterial som huvudsakligen är avsett för civil användning används militärt. Euratoms befogenheter begränsas till fredlig civil användning av kärnenergi. Den nuvarande lagstiftningen syftar till att värna om höga säkerhetsnormer.

RESULTAT

A. Kärnsäkerhet

Kärnsäkerhet omfattar säker drift av kärntekniska anläggningar, tillsammans med strålskydd och hantering av radioaktivt avfall. EU förespråkar högsta säkerhetsnormer för alla typer av civil kärnverksamhet, inklusive elproduktion, forskning och medicinsk användning. Medlemsstaterna är ålagda att fastställa nationella ramar för kärnsäkerhetskrav, tillståndsgivning till kärnkraftverk, tillsyn och verkställande av efterlevnad.

Till följd av kärnkraftsolyckan i Fukushima genomförde kommissionen en omfattande risk- och säkerhetsbedömning av samtliga kärnkraftverk i EU för att bedöma deras säkerhet och hållfasthet i händelse av extrema händelser i naturen. Kommissionens bedömning av de rådande europeiska säkerhetsstandarderna var överlag positiv, men den framhöll att ytterligare förbättringar behövdes för att större konsekvens skulle råda mellan medlemsstaterna och för att man skulle nå upp till samma nivå som i bästa internationella praxis ([COM\(2012\)0571](#)). 2014 uppdaterades därför EU:s säkerhetsbestämmelser för kärntekniska anläggningar (direktiv 2014/87/Euratom). I februari 2015 föreslog kommissionen att informationskraven enligt artiklarna 41 och 44 i Euratomfördraget skulle ses över för att anpassas till den nya politiska utvecklingen. Dessutom måste anmälningsskraven göras tydligare för investerare och anmälningförfarandet i sig effektiviseras. Kommissionen tillkännagav i sin senaste färdplan om energiunionen att planerna kommer att offentliggöras under 2018 ([COM\(2017\)0688](#)).

1. Strålskydd

Exponering för joniserande strålning är en allvarlig fara för såväl människors hälsa (både för allmänheten och för arbetstagare inom hälso- och sjukvården, industrin och den nukleära sektorn) som för miljön. För att återspegla vetenskapens framsteg, förbättra den rättsliga enhetligheten och ta itu med frågor såsom naturliga strålningskällor och miljöskydd uppdaterades och förenklades lapptäcket av EU-lagstiftning på strålskyddsområdet. I rådets direktiv 2013/59/Euratom av den 5 december 2013 fastställdes grundläggande säkerhetsnormer för skydd mot de faror som uppstår till följd av exponering för joniserande strålning^[1]. Härmed förenklas unionslagstiftningen genom att fem direktiv ersätts, och bindande krav införs för skyddet mot radon inomhus samt för användningen av byggmaterial och för miljökonsekvensbedömningar av radioaktiva utsläpp från kärntekniska anläggningar. Ett annat direktiv, direktiv 2013/51/Euratom av den 22 oktober 2013^[2], handlar om övervakning av radioaktiva ämnen i dricksvatten.

I flera förordningar har villkor fastställts för import av jordbruksprodukter med ursprung i tredjeland efter olyckan vid kärnkraftverket i Tjernobyl (förordning 733/2008/EG, som utökades genom förordning 1048/2009/EG, förordning 1635/2006/EG och förordning

---

[1]EUT L 13, 17.1.2014, s. 1.

[2]EUT L 296, 7.11.2013, s. 12.

1609/2000). I förordning 2016/52/EG fastställs gränsvärden för radioaktiva ämnen i livsmedel och foder efter en kärnenergiolycka eller annan radiologisk nödsituation.

2. Transport av radioaktiva ämnen och radioaktivt avfall

Genom förordning 1493/93/EG av den 8 juni 1993 infördes ett gemenskapssystem för deklaration av transporter av radioaktiva ämnen mellan medlemsstater, för att de relevanta myndigheterna ska få samma nivå av information i fråga om strålskydd som före 1993, när det fortfarande fanns gränskontroller.

Ett system med förhandsgodkännande av transporter av radioaktivt avfall infördes i EU 1992 och ändrades genomgripande 2006. Rådets direktiv 2006/117/Euratom av den 20 november 2006 om övervakning och kontroll av transporter av radioaktivt avfall och använt kärnbränsle syftar till att garantera en adekvat skyddsnivå för befolkningen vid sådana transporter. Där fastställs och uppräknas ett antal strikta kriterier, definitioner och förfaranden som måste tillämpas när radioaktivt avfall och använt kärnbränsle transporteras, för transporter inom och utanför gemenskapen.

3. Avfallshantering

EU fick 2011 en rättslig ram för avfallshanteringen, genom antagandet av rådets direktiv 2011/70/Euratom om hantering av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Där ingår föreskrifter om ingående övervakning av nationella program för uppförande och hantering av slutförvaringsanläggningar, tillsammans med rättsligt bindande säkerhetsnormer. Medlemsstaterna skulle lämna sina första rapporter om genomförandet av de nationella programmen under 2015.

B. Skydd av kärnmaterial

Under tidens lopp har ett antal förordningar antagits och ändrats för att upprätta ett system av skyddsåtgärder för att kärnmaterial ska användas endast för de ändamål som uppgetts av användarna och för att internationella skyldigheter ska fullgöras, t.ex. kommissionens förordning (Euratom) nr 302/2005. Dessa skyddsåtgärder omfattar hela kärnbränslecykeln, från utvinning av kärnmaterial i medlemsstaterna eller import av sådant från tredjeländer till export utanför EU. Kommissionen har ansvaret för att övervaka civilt kärnmaterial inom EU.

C. Forskning, utbildning och information på kärnenergiområdet

Kärnforskningen i Europa finansieras genom fleråriga ramprogram. Euratoms program för forsknings- och utbildningsverksamhet på kärnenergiområdet kompletterar men är fortsatt åtskilt från Horisont 2020, EU:s ramprogram för forskning och innovation. Under perioden 2014–2018 uppgår anslagen till Euratoms program till 1 608 miljoner euro, fördelade mellan tre särskilda program: ett för indirekt verksamhet med fusionsenergiforskning (728 miljoner euro), ett för kärnklyvning och strålskydd (315 miljoner euro) och ett för direkt verksamhet utförd av kommissionens gemensamma forskningscentrum (Joint Research Centre, JRC) (559 miljoner euro). Inom området fissionsenergi upprättades en teknikplattform för hållbar kärnenergi 2007 för att forskning och utveckling samt demonstration och genomförande bättre skulle kunna samordnas. Inom området fusionsenergi är EU en grundamedlem och huvudsaklig finansieringspartner till ITER, ett internationellt projekt för forskning och ingenjörsvetenskap kring kärnfusion, där nu världens största experimentreaktor för

kärnfusion håller på att byggas i Cadarache i Frankrike. Ett gemensamt företag för lter och utveckling av fusionsenergi har inrättats för att främja vetenskaplig forskning och teknisk utveckling på fusionsområdet (rådets beslut 2007/198/Euratom). Dess medlemmar är Euratom (som företräds av kommissionen), EU:s medlemsstater och vissa tredjeländer som ingått samarbetsavtal med Euratom.

I rådets direktiv 2014/87/Euratom fastställs villkor för öppenhet och information till arbetstagare och till allmänheten i samband med kärnsäkerheten vid en kärnteknisk anläggning.

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Parlamentets roll i beslutsprocessen enligt Euratomfördraget är begränsad, eftersom parlamentet endast har samrådsbefogenheter och dess yttrande inte är bindande. Parlamentet har dock i sina olika resolutioner om detta tema genomgående betonat att det behövs en klarläggning av ansvarsfördelningen mellan EU-institutionerna och medlemsstaterna och en förstärkning av EU:s gemensamma ram om olika aspekter av kärntekniska anläggningar, samt att det är viktigt med bättre säkerhets- och miljöskydds krav. I sin resolution från juli 2011 om prioriteringar för energiinfrastruktur för 2020 och framåt^[3] välkomnade parlamentet uttryckligen kommissionens beslut att införa stresstester för europeiska kärnkraftverk. En kompletterande resolution antogs vid plenarsammanträdet i mars 2013, där det påpekades att de "stresstester" som utförts av kommissionen 2012 hade sina begränsningar och begärdes att ytterligare kriterier skulle tas med vid framtida stresstester, framför allt om materialförsämring, mänskliga misstag och defekter i reaktorkärl. Parlamentet krävde att säkerhetsförbättringarna skulle genomföras fullt ut^[4].

I sin ståndpunkt vid första behandlingen från juni 2011 om förslaget till rådets direktiv om hantering av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall^[5] stödde parlamentet kommissionens förslag om totalförbud mot export av radioaktivt avfall, medan rådet ansåg att export kunde tillåtas på mycket stränga villkor. Parlamentet begärde också att det skulle preciseras att direktivet handlar om miljöskydd och efterlyste tillräckliga föreskrifter för att säkerställa information till allmänheten om, och allmänhetens deltagande i, avfallshanteringen.

I sin ståndpunkt vid första behandlingen från mars 2013 om förslaget till rådets direktiv om övervakning av radioaktiva ämnen i dricksvatten^[6] begärde parlamentet att den rättsliga grunden skulle bytas ut (från artiklarna 31 och 32 i Euratomfördraget till artikel 192 i EUF-fördraget) och följaktligen att ärendet skulle behandlas enligt det ordinarie lagstiftningsförfarandet. Parlamentet föreslog ytterligare bestämmelser om bättre information till konsumenterna och slumpmässiga kontroller av vattenkvaliteten och påpekade att naturlig radioaktivitet och föroreningar från mänsklig verksamhet måste hanteras på olika sätt. Där klarlades också medlemsstaternas och kommissionens skyldigheter.

---

[3]EUT C 33 E, 5.2.2013, s. 46.

[4]EUT C 36, 29.1.2016, s. 76.

[5]EUT C 390 E, 18.12.2012, s. 147.

[6]EUT C 36, 29.1.2016, s. 195.

I sin ståndpunkt vid första behandlingen från oktober 2013 om förslaget till rådets direktiv om uppdatering av de grundläggande säkerhetsnormerna för skydd mot joniserande strålning^[7] yrkade parlamentet åter på att den rättsliga grunden skulle ändras från Euratomfördraget till EUF-fördraget. Parlamentet utvidgade direktivets räckvidd till alla planerade och befintliga strålningssituationer samt oförutsedd bestrålning och bestrålning i nödsituationer och skärpte påföljderna och skadeersättningen. Systemet för information till allmänheten förbättrades också.

I sin ståndpunkt vid första behandlingen om Euratomdirektivet om upprättande av ett gemenskapsramverk för kärnsäkerhet vid kärntekniska anläggningar (direktiv 2014/87/Euratom om ändring av direktiv 2009/71/Euratom) uppmanade parlamentet medlemsstaterna att använda en mer öppen kommunikation när det gäller säkerheten vid kärntekniska anläggningar och därmed sammanhängande risker. Parlamentet föreslog även att inbördes granskning bör äga rum vart åttonde år, istället för vart tionde år, och att parlamentet bör underrättas om resultaten samt om därtill knutna åtgärder och planer. Dessa bestämmelser införlivades inte av rådet i den slutliga texten i direktiv 2014/87/Euratom.

Frédéric Gouardères
05/2019

---

[7]EUT C 208, 10.6.2016, s. 697.

